

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน ในโรงพยาบาลนครปฐม

Associated Factors of Exclusive Breast Feeding 6 Months in Nakhonpathom Hospital

เปรมฤดี อริยานนท์ พ.บ.,

Premrudee Ariyanon M.D.,

ว.ว.สูติ-นรีเวชกรรม

Thai Board of OB-GYN

กลุ่มงานสูติ-นรีเวชกรรมและวางแผนครอบครัว

Division of OB-GYN

โรงพยาบาลนครปฐม

Nakhonpathom Hospital

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาในมารดาที่นำลูกอายุมากกว่า 6 เดือน มาคลินิกเด็กดี โรงพยาบาลนครปฐม ระหว่างเดือนสิงหาคม 2551-ตุลาคม 2551 จำนวน 257 ราย ทำการสัมภาษณ์มารดาข้อมูลอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ประวัติการฝากครรภ์ ประวัติการคลอด ในระยะฝากครรภ์ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามี ปัญหาในการให้นมลูก และขอสูติฝากครรภ์

ผลการวิจัย : ข้อมูลจากการสัมภาษณ์มารดา 257 ราย มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนขึ้นไป ได้แก่ อายุ ($P < 0.05$) อาชีพ (แม่บ้าน/ค้าขายที่บ้าน/เกษตรกรรม) ($P < 0.05$) รายได้ ($P < 0.05$) จำนวนบุตร ($P < 0.05$) การฝากครรภ์ 4 ครั้ง ตามเกณฑ์ ($P < 0.05$) ในระยะฝากครรภ์ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ ($P < 0.05$) มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด ($P < 0.05$) มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด ($P < 0.05$) ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามี ($P < 0.05$) และปัญหาในการให้นมลูก ($P < 0.05$)

สรุป : ปัจจัยที่เพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนขึ้นไป ได้แก่ อายุ อาชีพ (แม่บ้าน/ค้าขายที่บ้าน/เกษตรกรรม) รายได้ จำนวนบุตร การฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์ ในระยะฝากครรภ์ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามีและปัญหาในการให้นมลูก ดังนั้นการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่มารดาและครอบครัว/สามี ตั้งแต่ในระยะฝากครรภ์เพื่อให้มารดาและครอบครัว/สามีมีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่น่าจะมีผลทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนขึ้นไปเพิ่มขึ้นได้

ABSTRACT

Objective : To determine associated factors of exclusive breastfeeding 6 months

Methods : Mother with child age > 6 months at well baby clinic in Nakhonpathom Hospital during August 2008 to October 2008 were included. The interviews consisted of age, education, occupation, income, ANC (ANC book), birth route, knowledge of breastfeeding, antenatal intention of breastfeeding, postnatal intention of breastfeeding, husband and family support, breastfeeding problem

Results : 257 mothers by interviewed had 94 exclusive breastfeeding 6 months (36.6%). Significant associated factors of exclusive breastfeeding 6 months were age ($P < 0.05$), housewife mother ($P < 0.05$), income ($P < 0.05$), parity ($P < 0.05$), quality of ANC ($P < 0.05$), knowledge of breastfeeding ($P < 0.05$), antenatal intention of breastfeeding ($P < 0.05$), postnatal intention of breastfeeding ($P < 0.05$), husband and family support ($P < 0.05$), and breastfeeding problem ($P < 0.05$)

Conclusion : Associated factors of exclusive breastfeeding 6 months were age, occupation, income, parity, quality of ANC, knowledge of breastfeeding, antenatal intention of breastfeeding, postnatal intention of breastfeeding, husband and family support, and breastfeeding problem. Therefore, strategies to encourage the longer duration of exclusive breastfeeding regarding the knowledge for mother husband and family, intention of mother husband and family, and breastfeeding problem

บทนำ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการสมองของลูกจากปัจจัยใหญ่ ๆ สองประการ คือ 1. จากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในน้ำนมแม่เอง (สารอาหาร สารอื่นที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของสมอง สารต่อสู้ออกฤทธิ์ สารอื่นอีกกว่าร้อยชนิด) 2. จากการที่มีตัวแม่อยู่กับลูกด้วย จะกระตุ้นให้วงจรประสาทในสมองลูกทำงานได้เต็มที่และต่อเนื่อง เพื่อสมองจะได้พัฒนาอย่างเต็มที่¹

นมแม่มีสารอาหารที่มีประโยชน์และจำเป็น รวมทั้งเหมาะสมที่สุดสำหรับทารก² ทารกที่กินนมแม่จะติดเชื้อมีที่ระบบทางเดินอาหารและระบบทางเดินหายใจน้อยกว่า³ ดังนั้นทารกที่กินนมแม่ในขวบปีแรกจึงเจ็บป่วยน้อยกว่าเด็กที่กินนมผงดัดแปลงสำหรับทารกถึงจะเป็นก็ไม่ค่อยมีอาการรุนแรง³

นมแม่นอกจากมีคุณค่าทางโภชนาการแก่ทารกแล้วยังมีประโยชน์แก่สุขภาพมารดาในระยะหลังคลอด

ทำให้มดลูกหดตัวป้องกันการตกเลือดหลังคลอด ในระยะยาวทำให้โอกาสเสี่ยงต่อโรคกระดูกพรุน มะเร็งเยื่อบุโพรงมดลูก มะเร็งรังไข่ และโรคกระดูกพรุน (osteoporosis)⁴

การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นับเป็นนโยบายที่สำคัญของประเทศไทย ได้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และได้มีการบรรจุการรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไว้ในแผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมา⁵ ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานอย่างน้อย 6 เดือน โดยกำหนดเป้าหมาย ร้อยละ 30 เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9⁶

โรงพยาบาลนครปฐมได้ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 และผ่านการประเมินโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่-ลูก ตามบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัจจุบันดำเนินงาน

ภายใต้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัวโรงพยาบาลนครปฐม ซึ่งเกิดขึ้นจากพระปณิธานอันแน่วแน่ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร^๑ และผ่านการประเมินโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัวระดับทอง ปี พ.ศ. 2551

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานในโครงการต่อไป

วัตถุประสงค์

ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

แบบแผนการวิจัย

Prospective cohort study

วัสดุและวิธีการศึกษา

มารดาที่นำลูกอายุมากกว่า 6 เดือน มาคลินิกเด็กตั้งตั้งแต่ สิงหาคม 2551-ตุลาคม 2551 จำนวน 257 ราย ทำการสัมภาษณ์มารดาข้อมูลอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ประวัติการฝากครรภ์ ประวัติการคลอด ในระยะฝากครรภ์ ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามี ปัญหาในการให้นมลูก และข้อดุษฎีฝากครรภ์ ลงบันทึกในแบบสัมภาษณ์

คำจำกัดความ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว (Exclusive Breast Feeding) (EBF): การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวโดยไม่กินอาหารอื่น เครื่องดื่ม หรือแม้แต่ น้ำ^๒

การฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์ คือ

- การฝากครรภ์ ครั้งที่ 1 เมื่ออายุครรภ์ 1-27

สัปดาห์

- การฝากครรภ์ ครั้งที่ 2 เมื่ออายุครรภ์ 28-31

สัปดาห์

- การฝากครรภ์ ครั้งที่ 3 เมื่ออายุครรภ์ 32-35

สัปดาห์

- การฝากครรภ์ ครั้งที่ 4 เมื่ออายุครรภ์ 36

สัปดาห์^๓

ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามี หมายถึง ครอบครัว/สามีได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ภรรยาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น เป็นกำลังใจ ช่วยเตรียมอาหารทำงานบ้าน ช่วยเลี้ยงบุตรช่วงกลางวัน ให้ภรรยางดทำงานนอกบ้าน

การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนา
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มใช้

Chi-square test, Fisher's exact test โดยพิจารณาว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อค่า $P < 0.05$

ผลการศึกษา

จากการศึกษามารดา 257 ราย พบว่ามารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มีจำนวน 94 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.6

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test พบว่าช่วงอายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 1

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test พบว่าการศึกษาที่แตกต่างกันกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป ไม่มีความแตกต่างกัน (ค่า $P > 0.05$) ดังตารางที่ 2

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test

ตารางที่ 1 ช่วงอายุที่แตกต่างกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
ต่ำกว่า 20 ปี	24	14	.000
20-34 ปี	131	60	
35 ปีขึ้นไป	8	20	

ตารางที่ 2 การศึกษาที่แตกต่างกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
ไม่ได้เรียน	14	5	.682
ป. 1-6	43	31	
ม. 1-6/ปวช.	72	42	
อนุปริญญา/ปวส.	12	5	
ปริญญา	22	11	

ตารางที่ 3 อาชีพกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
แม่บ้าน/ค้าขายที่บ้าน/เกษตรกรรวม	64	67	.000
ทำงานนอกบ้าน	99	27	

พบว่าอาชีพแม่บ้าน/ค้าขายที่บ้าน/เกษตรกรรวม มีผลต่อ
การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป ต่างต่าง
กับมารดาทำงานนอกบ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า

$P < 0.05$) ดังตารางที่ 3

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test
พบว่ารายได้ครอบครัวที่ต่างก็ต่างก็มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วย

ตารางที่ 4 รายได้กับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
ต่ำกว่า 5,000 บาท	21	11	.028
5,000-9,999 บาท	119	57	
10,000 บาท ขึ้นไป	23	26	

ตารางที่ 5 สถานที่คลอดกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
โรงพยาบาลรัฐบาล	156	93	.265
โรงพยาบาลเอกชน	7	1	

ตารางที่ 6 จำนวนบุตรกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
บุตร 1 คน	95	35	.001
บุตร 2 คน ขึ้นไป	68	59	

นมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 4

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Fisher's exact test พบว่าสถานที่คลอด โรงพยาบาลรัฐบาล โรงพยาบาลเอกชน กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป

ไม่มีความแตกต่างกัน (ค่า $P > 0.05$) ดังตารางที่ 5

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test พบว่าจำนวนบุตร 1 คนกับจำนวนบุตร 2 คนขึ้นไป มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 7 การฝากครรภ์กับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
ฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์	130	87	.006
ฝากครรภ์ไม่ครบ 4 ครั้งตามเกณฑ์ ไม่ได้ฝากครรภ์	33	7	

ตารางที่ 8 วิธีการคลอดกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
คลอดทางช่องคลอด	126	81	.084
คลอดทางหน้าท้อง	37	13	

ตารางที่ 9 ในระยะฝากครรภ์ได้รับความรู้เรื่องนมแม่กับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
ได้รับความรู้เรื่องนมแม่	102	90	.000
ไม่ได้รับความรู้เรื่องนมแม่	61	4	

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test พบว่าการฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มีความแตกต่างกับการฝากครรภ์ไม่ครบ 4 ครั้งตามเกณฑ์/ไม่ได้ฝากครรภ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 7

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Chi-square test พบว่าวิธีการคลอด โดยคลอดทางช่องคลอด โดยคลอดทางหน้าท้อง กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป ไม่มีความแตกต่างกัน (ค่า $P > 0.05$) ดังตารางที่ 8
เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Fisher's exact test

ตารางที่ 10 ความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอดกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ก่อนคลอด	149	94	.003
ไม่มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ก่อนคลอด	14	0	

ตารางที่ 11 ความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอดกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วย นมแม่หลังคลอด	134	94	.000
ไม่มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่หลังคลอด	29	0	

ตารางที่ 12 ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามีกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
ได้รับการสนับสนุนจาก ครอบครัว/สามี	134	94	.000
ไม่ได้รับการสนับสนุนจาก ครอบครัว/สามี	29	0	

ตารางที่ 13 ปัญหาในการให้นมลูกกับผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

ปัจจัยส่งเสริม การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		P value
	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวน้อยกว่า 6 เดือน	เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว 6 เดือน ขึ้นไป	
พบปัญหาในการให้นมลูกแล้ว ไม่ได้รับการแก้ปัญหา	60	0	.000
ไม่พบปัญหาในการให้นมลูก	103	94	

พบว่ามารดาที่ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มีความแตกต่างกับมารดาที่ไม่ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 9

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Fisher's exact test พบว่ามารดาที่มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอดต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มีความแตกต่างกับมารดาที่ไม่มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 10

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Fisher's exact test พบว่ามารดาที่มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอดต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มีความแตกต่างกับมารดาที่ไม่มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 11

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Fisher's exact test พบว่ามารดาที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มีความแตกต่างกับมารดาที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 12

เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ Fisher's exact test พบว่ามารดาที่พบปัญหาในการให้นมลูกแล้วไม่ได้รับการแก้ปัญหาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้น

ไปมีความแตกต่างกับมารดาที่ไม่พบปัญหาในการให้นมลูกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $P < 0.05$) ดังตารางที่ 13

วิจารณ์

จากการศึกษาพบว่าช่วงอายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะเห็นได้ว่ามารดาอายุ 35 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไปต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว น้อยกว่า 6 เดือนมากกว่ากลุ่มอายุอื่นน่าจะมาจากมารดาอายุ 35 ปีขึ้นไป กรณีมีลูกคนแรก มารดาก็จะเอาใจใส่ทุกเรื่อง ให้ความสนใจ เลือกสิ่งที่ดีให้กับลูก เนื่องจากความรักลูก ความต้องการมีลูก หรือกรณีมีลูกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป มากกว่า เพราะมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาก่อนทราบปัญหาและแก้ปัญหาเบื้องต้นได้

จากการศึกษากลุ่มแม่ที่ทำงานนอกบ้านประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป น้อยกว่ากลุ่มแม่ที่เป็นแม่บ้าน หรือทำงานที่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งตรงกับผลงานวิจัย Gielen AC และคณะ¹⁰

การศึกษาพบว่ารายได้ที่ต่างกันทำให้ผลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาสัดส่วนในครอบครัวที่รายได้ 10,000 บาทขึ้นไป มีสัดส่วนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว

6 เดือนขึ้นไปต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือนมากกว่าครอบครัวที่รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท น่าจะเป็นจากมารดาไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จึงมีเวลาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่า

การศึกษาพบว่าจำนวนบุตร 2 คนขึ้นไปกับจำนวนบุตร 1 คน เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณามารดาที่มีบุตรตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปพบสัดส่วนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไปต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือน มากกว่ามารดาที่มีบุตรคนเดียวน่าจะมาจากประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกเพิ่มขึ้น

การศึกษาพบว่ามารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาที่ฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์ กับมารดาที่ไม่ได้ฝากครรภ์ 4 ครั้ง ตามเกณฑ์/ไม่ได้ฝากครรภ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาในกลุ่มมารดาที่ฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์พบว่ามีส่วนของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไปต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือนมากกว่ามารดาที่ฝากครรภ์ไม่ครบ 4 ครั้งตามเกณฑ์/ไม่ได้ฝากครรภ์ น่าจะมาจากมารดาให้ความสนใจแตกต่างกัน มารดาที่ฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์น่าจะสนใจและเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ลูกมากกว่า

ส่วนสถานที่คลอดและวิธีการคลอดไม่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป การศึกษาพบว่าในระยะฝากครรภ์มารดาได้รับความรู้เรื่องนมแม่ มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอดและได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามี มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ Neifert M และคณะ¹¹ พบว่าแม่ตัดสินใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตั้งแต่ช่วงก่อนตั้งครรภ์ ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง 6 เดือน

กรณีพบปัญหาในการให้นมลูกแล้วไม่ได้รับการแก้ปัญหาส่งผลทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 6 เดือน ปัญหาที่พบบ่อยจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ น้ำนม

ไหลน้อย น้ำนมแห้ง การแก้ปัญหาเรื่องนี้ในระยะแรกที่ทราบปัญหาน่าจะทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไปเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะพบว่าปัจจัยที่โรงพยาบาลสามารถช่วยได้คือเรื่องของการให้ความรู้เรื่องนมแม่แก่มารดา ครอบครัว/สามี และการช่วยแก้ปัญหาภายหลังมารดามีปัญหาเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในเรื่องของ การให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นจะทำให้มารดา ครอบครัว/สามี ได้รู้ถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มีต่อลูกและต่อมารดา นำไปสู่ความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนและหลังคลอดของมารดา และครอบครัว/สามีให้การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

ส่วนในเรื่องของมารดาพบปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นปัจจุบันโรงพยาบาลนครปฐมได้มีการโทรศัพท์สอบถามมารดาหลังคลอดเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ/หรือ ส่งต่อสถานีอนามัยช่วยติดตามเยี่ยมมารดาหลังคลอดเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครั้งที่ 1 (7 วัน) ครั้งที่ 2 (7-14 วัน) ครั้งที่ 3 (30-45 วัน) ครั้งที่ 4 (หลังคลอด 2 เดือน) ครั้งที่ 5 (หลังคลอด 4 เดือน) และครั้งที่ 6 (หลังคลอด 6 เดือน) แล้ว เพื่อจะได้ทราบปัญหาและช่วยแก้ปัญหาเบื้องต้นได้

สรุป

ปัจจัยที่เพิ่มอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนขึ้นไป ได้แก่ อายุ อาชีพ (แม่บ้าน/ค้าขายที่บ้าน/เกษตรกรรวม) รายได้ จำนวนบุตร การฝากครรภ์ 4 ครั้งตามเกณฑ์ ในระยะฝากครรภ์ได้รับความรู้เรื่องนมแม่ มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนคลอด มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอด ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว/สามีและปัญหาในการให้นมลูก ดังนั้น การให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่มารดาและครอบครัว/สามี ตั้งแต่ในระยะฝากครรภ์เพื่อให้มารดาและครอบครัว/สามี มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่น่าจะ

มีผลทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อน 6 เดือนขึ้นไปเพิ่มขึ้นได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนายแพทย์พินิจ หิรัญโชติ ผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลนครปฐม ที่อนุญาตให้นางานวิจัยนี้มาเสนอ

เอกสารอ้างอิง

1. ศ.คลินิกเกียรติคุณนายแพทย์วีระพงษ์ ฉัตรานนท์. Why Breastfeeding. ใน : แพทย์หญิงนิพนธ์พร วรมงคล, บรรณาธิการ. คู่มือการอบรมผู้เชี่ยวชาญการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ชุมชมุสเซอร์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด ; 2550 : 9-19.
2. นางนุช บุญเกียรติ, นรีลักษณ์ กุลฤกษ์, สุขจริง ว่องเดชากุล, บรรณาธิการ. ส่วนประกอบของน้ำนมแม่และข้อเสียของการเสริมอาหาร. คู่มือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสำหรับช่วยเหลือแม่ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อิมส์ มูลนิธิส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ; 2541: 26-32.
3. วันดี วราวิทย์. โอลิโกแซคคาไรด์ในน้ำนมแม่. ใน : สำหรับจิตตินันท์, วีระพงษ์ ฉัตรานนท์, ศิราภรณ์ สวัสดิ์, บรรณาธิการ. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความรู้สู่ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร ; 2546 : 56-61.
4. สมศักดิ์ สุทัศน์วรวิ. สุขภาพของแม่ที่ให้นมลูก. ใน: สำหรับ จิตตินันท์, วีระพงษ์ ฉัตรานนท์, ศิราภรณ์ สวัสดิ์, บรรณาธิการ. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความรู้สู่ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร ; 2546 :
5. 50-5.
5. กองโภชนาการ. การศึกษาสถานการณ์การให้อาหารเด็กอายุ 0-24 เดือน. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : 2539.
6. นายแพทย์สมศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, แพทย์หญิงนิพนธ์พร วรมงคล, แพทย์หญิงเพ็ญศรี กระหม่อมทอง, นางสาว สุขจริง ว่องเดชากุล, นางนพรัตน์ ผลิตากุล, นางรัสมิ์รดา บุญญะโสภิต, บรรณาธิการ. รายงานสถานการณ์การพัฒนาเด็กไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์ ; 2549.
7. ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุพลลา. คำนำ. ใน : จินตนา พัฒนพงศ์ธร, บรรณาธิการ. คู่มือการดำเนินงาน โครงการโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว. กรุงเทพฯ ; 2551.
8. World Health Organization. Exclusive breastfeeding. Geneva, Switzerland: World Health Organization; 2008. Available at http://www.who.int/nutrition/topics/exclusive_breastfeeding/en/
9. มาตรฐาน โรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว. สำนักส่งเสริมสุขภาพกรมอนามัย; 2551.
10. Gielen AC, Faden RR, O'Campo P, Brown CH, Paige DM. Maternal employment during the early postpartum period : effects on initiation and continuation of breast-feeding. Pediatrics 1991 ; 87 : 298-305. (Abstract)
11. Neifert M, Gray J, Gray N. (1998) JA dolesc Health Care 9 : 470-3.